

Den sista trappan

Berättelse

Tisdagen den 9 november 2004 vaknade Stieg Larsson till en dag som såg ut som alla andra. Det var höst i Stockholm, mörkt på morgonen och kallt i luften. Han skulle till tidskriften Expo, redaktionen där han granskade rasism och högerextrema rörelser, och där han var en av landets mest kända röster mot extremism. Ingenting tydde på att detta skulle bli hans sista dag i livet.

En man som aldrig stannade

Stieg Larsson levde i högt tempo, och han hade gjort det i många år. En av hans vänner beskrev honom senare som "en man med 60 cigaretter och 20 koppar kaffe om dagen". Bilden är talande. Han rökte oavbrutet, drack kaffe i stora mängder, sov alldeles för lite och åt när han kom ihåg det. Maten och vilan fick stå tillbaka för arbetet.

Och arbete fanns det gott om. På dagarna kartlade han farliga rörelser och skrev artiklar. På kvällarna och nätterna satt han med ett helt annat projekt som nästan ingen kände till: tre tjocka deckare om journalisten Mikael Blomkvist och den gåtfulla dataexperten Lisbeth Salander. Han skrev och skrev, som om tiden höll på att rinna ut. Kanske kände han på sig något, kanske inte. Men hans kropp hade under åren fått betala ett högt pris för det liv han levde.

Hissen som inte fungerade

När Stieg kom fram till kontorshuset den här morgonen väntade en liten, vardaglig motgång. Hissen var trasig. För de flesta hade det bara varit irriterande, en sak att sucka åt innan dagen kom igång. Men Expo hade sina lokaler högt upp i byggnaden, på sjunde våningen, och den enda vägen upp gick via trapporna.

197 trappsteg. Våning efter våning, steg efter steg.

Stieg började gå. Det som för en frisk människa hade varit en kort ansträngning blev för honom en tung klättring. Hans hjärta och lungor, slitna av årtal av rökning och stress, fick arbeta hårdare än de orkade. Han blev andfådd, men han fortsatte. Han var nästan framme.

Strax efter att han nått redaktionen drabbades Stieg Larsson av en kraftig hjärtinfarkt. Hjärtat orkade inte mer. Samma dag dog han, endast 50 år gammal.

Så nära, ändå så långt borta

Det mest gripande i historien är var Stieg befann sig i livet just då. Han hade nyligen skrivit klart sina tre romaner och lämnat manusen till förlaget Norstedts, som hade tackat ja. Men ännu hade inte en enda av böckerna tryckts. Stieg Larsson fick aldrig hålla en färdig bok i sin hand. Han fick aldrig gå in i en bokhandel och se sitt eget namn på omslaget. Han fick aldrig veta att hans berättelser bara något år senare skulle säljas i tiotals miljoner exemplar och läsas över hela världen.

Det fanns dessutom mer på gång. Bara några veckor före sin död hade Stieg skickat ett mejl till en vän och berättat om en fjärde bok i serien. Han uppgav att han redan skrivit drygt 300 sidor och

planerade att bli klar i december. Handlingen skulle enligt uppgift utspela sig i ett kallt, arktiskt landskap långt i norr. Men december kom aldrig för Stieg, och den fjärde boken blev aldrig färdig. Vad som egentligen stod på de sidorna har förblivit en gåta – passande nog för en deckarförfattare.

Ett liv och ett eftermäle

Stieg Larssons sista arbetsdag rymmer på sätt och vis hela hans liv i miniatyr. Här finns drivkraften som aldrig lät honom vila, hälsan han offrade för sitt arbete, och den bittra ironin att framgången låg så nära men ändå utom räckhåll. Den trasiga hissen var en ren slump, en obetydlig detalj en helt vanlig morgon – och ändå blev den en del av en av de mest tragiska berättelserna i svensk litteraturhistoria.

I dag minns vi honom som den orädda journalisten och som mannen bakom Lisbeth Salander. Men den 9 november 2004 var han framför allt en trött människa som tog ett steg i taget uppför en trappa, på väg till ett arbete han brann för, utan att ana att han nästan redan hade nått sitt mål.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
en tidskrift	en tidning som ofta kommer ut mer sällan, t.ex. en gång i månaden
att granska	att noga undersöka något
högerextrem	med mycket starka, farliga åsikter på högerkanten
i högt tempo	mycket snabbt och intensivt
talande	som tydligt visar hur något är
oavbrutet	utan att sluta, hela tiden
att kartlägga	att noga undersöka och beskriva något
gåtfull	svår att förstå; full av hemligheter
en motgång	något besvärligt som händer en
en ansträngning	något som kräver kraft och energi
andfådd	när man andas fort och inte får luft
gripande	som berör en känslomässigt
ett manus	texten till en bok innan den är tryckt
ett omslag	bokens yttersida med titel och bild
en gåta	något hemligt som är svårt att lösa
ett eftermäle	det som finns kvar och sägs om en person efter döden
en ironi	när det blir tvärtom mot vad man väntat sig

Läsförståelsefrågor

1. Hur beskriver texten Stiegs sätt att leva?
 1. Lugnt och hälsosamt, med mycket vila.
 2. I högt tempo, med mycket rökning, kaffe och lite sömn.
 3. Sportigt, med mycket träning och bra mat.
2. Varför blev trappklättringen så farlig just för Stieg?
 1. Trapporna var hala och mörka.
 2. Hans hjärta och lungor var slitna av rökning och stress.
 3. Han bar på något mycket tungt.
3. Vad hade hänt med Stiegs tre romaner när han dog?
 1. De var redan tryckta och fanns i affärerna.
 2. De var färdiga och förlaget hade sagt ja, men ingen var ännu tryckt.
 3. Han hade slängt manusen.
4. Vad sägs i texten om den fjärde boken?
 1. Den blev klar och gavs ut efter hans död.
 2. Han hade skrivit drygt 300 sidor men hann inte bli klar.
 3. Han hade bara en idé men inte skrivit något.
5. Vad menas med att den sista dagen "rymmer hela hans liv i miniatyr"?
 1. Att dagen var mycket kort.
 2. Att dagen på liten skala visar det som präglade hela hans liv.
 3. Att han var liten till växten.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Expo låg på sjunde våningen.
 2. Stieg fick själv se sitt namn på ett bokomslag i en bokhandel.
 3. Den fjärde boken skulle utspela sig i ett kallt, arktiskt landskap.
 4. Stieg dog på sjukhuset flera dagar efter hjärtinfarkten.
7. Texten kallar den trasiga hissen "en ren slump" och "en obetydlig detalj". Varför blev den ändå viktig? Förklara med egna ord.
8. Vad menas med den "bittra ironin" i Stiegs sista tid? Använd minst två exempel ur texten.
9. Författaren skriver att vad som stod på de 300 sidorna har "förblivit en gåta – passande nog för en deckarförfattare". Förklara varför det är "passande".
10. Texten säger inte rakt ut hur Stieg själv kände sig den sista tiden. Vad antyder texten, och vad får dig att tro det?

11. Vilket intryck av Stieg som människa får du av den här berättelsen? Motivera med minst ett exempel ur texten.

Facit

1. b) I högt tempo, med mycket rökning, kaffe och lite sömn.
2. b) Hans hjärta och lungor var slitna av rökning och stress.
3. b) De var färdiga och förlaget hade sagt ja, men ingen var ännu tryckt.
4. b) Han hade skrivit drygt 300 sidor men hann inte bli klar.
5. b) Att dagen på liten skala visar det som präglade hela hans liv.
6. 1. **Ja** – det står att lokalerna låg på sjunde våningen. b) **Nej** – han fick aldrig se sitt namn på ett omslag. c) **Ja** – handlingen skulle utspela sig i ett kallt, arktiskt landskap. d) **Nej** – han dog samma dag, på redaktionen.
7. Exempel på svar: *Hissfelet var bara en liten tillfällighet, men det tvingade Stieg att gå i trapporna, vilket blev för mycket för hans slitna hjärta. En obetydlig detalj fick alltså stora följder.*
8. Exempel på svar: *Han hade precis skrivit klart tre böcker och förlaget hade sagt ja, men han dog innan en enda bok tryckts. Han fick aldrig se sin enorma framgång, trots att den låg så nära.*
9. Exempel på svar: *En deckarförfattare skriver om mysterier och olösta gåtor. Att innehållet i hans sista manus är okänt blir därför som en gåta han själv lämnade efter sig.*
10. Exempel på svar: *Texten antyder att han var trött och drevs hårt, och att han "skrev som om tiden höll på att rinna ut". Det får mig att tro att han kände en stark inre press, kanske en aning om att tiden var knapp. (Godkänn rimliga tolkningar med stöd i texten.)*
11. Exempel på svar: *Jag uppfattar honom som driven och självupppoffrande. Han lät arbetet gå före sin egen hälsa, vilket syns i att han rökte och vilade så lite. (Godkänn olika svar som motiveras med exempel ur texten.)*

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Tema: en avgörande dag, hälsa och drivkraft, samt ironin i att lyckas först efter sin död. Berättelsen är en närbild av Stiegs sista dag och kompletterar biografien "Mannen bakom Lisbeth Salander" utan att upprepa den. Fråga 5, 8 och 9 tränar tolkning av bildligt språk, fråga 10 tränar inferens, och fråga 6 tränar källtrohet. Texten lämpar sig för samtal om slump och öde, om balansen mellan arbete och hälsa, och om hur ett eftermäle skapas.

Diskussionsfrågor

- Stieg offrade sin hälsa för sitt arbete. Vad krävs, tror du, för att en människa ska leva så?

- Den trasiga hissen var ren slump. Hur mycket tror du att slumpen styr över våra liv jämfört med våra egna val?
- Spelar det någon roll om man själv hinner uppleva sin framgång, eller räcker det att den lever vidare efter en?
- Innehållet i Stiegs fjärde bok är fortfarande okänt. Tycker du att ofärdiga verk borde ges ut efter en författares död, eller bör de få vila? Motivera.
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv om en helt vanlig dag som plötsligt fick en oväntad vändning, för dig eller för någon du känner till. Beskriv hur dagen började, vad som hände och hur det förändrade något.

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Stieg Larsson (svenska och engelska)
- Nationalencyklopedin (ne.se): Stieg Larsson
- Encyclopædia Britannica: Stieg Larsson
- Expo (expo.se): om stiftelsen Expo och Stieg Larsson
- History.com, This Day in History (9 november 2004): om hans död

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Fullständigt namn: Karl Stig-Erland Larsson. Född 15 augusti 1954 i Skelleftehamn (vid Skellefteå), död 9 november 2004 i Stockholm, 50 år gammal, i en hjärtinfarkt. Arbetade på nyhetsbyrån TT från 1977 till 1999. Var med och grundade stiftelsen Expo 1995 och var chefredaktör för tidskriften Expo från 1999. Skrev Millennium-trilogin: Män som hatar kvinnor (utgiven 2005), Flickan som lekte med elden (2006) och Luftsロットet som sprängdes (2007). Alla tre böckerna gavs ut efter hans död. Hans mångåriga sambo var Eva Gabrielsson; eftersom paret inte var gifta och inget giltigt testamente fanns, gick arvet enligt svensk lag till hans far och bror, vilket ledde till en uppmärksam tvist om rättigheterna till hans verk. OSÄKERT/varierar mellan källor: exakt hur stor del av en fjärde bok han hunnit skriva. BILD: ingen fri Wikimedia-bild av hans ansikte kunde verifieras (juni 2026) – Commons-kategorin Category:Stieg Larsson saknar fri porträttbild. Bilden är därför representativ (ej porträtt): Bellmansgatan på Mariaberget i Södermalm, kvarteren kring Millennium-trilogins miljöer (Bellmansgatan 1 är romanfiguren Mikael Blomkvists adress). Källa: File:Bellmansgatan July 2024 01.jpg på Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bellmansgatan_July_2024_01.jpg), foto av ArildV (Arild Vågen), licens CC BY-SA 4.0. Bokomslag och Expo-logotyp är upphovsrättsskyddade och används inte. Förslag: kontrollera framtida fri licens för ett porträtt, eller använd en bild med köpt licens från bildbyrå.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.